

Novinář a recenzent Otakar Šourek (První zpráva o připravovaném inventáři)

KATEŘINA NOVÁ

Otakar Šourek
Fotografie / Photograph, 1954
NM-ČMH-MAD, č. př. /
Acquisition No. 88/98

**Antonín Dvořák: Smyčcový kvartet C dur, op. 61
/ String Quartet in C major, Op. 61**
Autograf / Autograph, 1881
NM-ČMH-MAD S 76/1576

**Portrét Otakara Šourka od Zdeňky
Burghauserové / Portrait of Otakar Šourek
by Zdeňka Burghauserová**
Kolorovaná kresba tužkou /
Coloured pencil drawing
NM-ČMH-MAD, č. př. / Acquisition No. 340/57,
inv. č. 11 / Inventory No. 11

Ing. Otakar Šourek (1883–1956), hudební vědec, kritik a popularizátor, se do povědomí odborné i laické veřejnosti zapsal především jako přední znalec díla Antonína Dvořáka a autor četných publikací. Ač vzdělání nehudebního, byl osobností velmi erudovanou, s širokým všeobecným rozhledem. Jako vystudovaný technik zastával několik úřednických funkcí; lásku k hudbě, zděděnou po rodičích, však projevoval svými aktivitami v rozmanitých pěveckých sborech a hudebních organizacích.¹

Pozůstalost Otakara Šourka, která je tvořena korespondencí, fotografiemi, nototisky, Šourkovou knihovnou a dalšími tištěnými dokumenty, získalo Muzeum Antonína Dvořáka ve dvou vlnách jakožto součást rozsáhlé pozůstalosti Jarmila Burghausera. V roce 1998 byla část materiálů (mj. Šourkova korespondence, archivní materiály a novinové výstřižky) věnována muzeu MUDr. Jarmilou Hněvsovou. Další materiály ze Šourkovy pozůstalosti (především knihovna, která se po Šourkově smrti stala součástí knihovny Burghauserovy) byly muzeu odkázány Jarmilem Burghauserem v jeho závěti ze dne 17. 2. 1997 a do vlastnictví muzea přešly v roce 1999. Pozůstalosti obou osobností jsou deponovány v Památníku Antonína Dvořáka pod přírůstkovým číslem 88/98, resp. 1/99.

Významnou součástí těchto dokumentů a důležitým svědectvím doby jsou novinové výstřižky Šourkových recenzí, úvah a hudebních rozborů. Od dubna 2010 se autorka tohoto článku zabývá výstřižky v rámci inventarizace celé pozůstalosti Otakara Šourka s následným cílem vydání tištěného inventáře. V části spojené s Šourkovou kritickou činností bude připravovaný inventář obsahovat informace o názvu a podnázvu článku, název rubriky, lokaci a dataci vydání, stručný regest a samozřejmě inventární a přírůstkové číslo. Články jsou nyní evidovány v programu Microsoft Office Excel 2007, který je

1) ŠTĚDRŮŇ, Bohumír: *Otakar Šourek*, in: Československý hudební slovník osob a institucí, sv. 2., Státní hudební vydavatelství, Praha 1965, s. 714–715.

kompatibilní s dalšími softwary. Po ukončení této práce budou data převedena do speciálně vytvořeného databázového systému a začleněna do širšího projektu zpracování Šourkovy pozůstalosti.

Zmiňovaná část pozůstalosti, obsahující recenze, úvahy, komentáře kulturního dění a další příspěvky do dobových periodik, je uložena v deseti šanonech o rozměru A4. Jednotlivé články jsou chronologicky seřazeny, a to od roku 1907 do roku 1953 včetně. Články vystřižené z novin jsou nalepeny na papír formátu A4, v levém horním okraji je strojopisně zapsán zdroj a datace článku. Výše zmíněná fyzická podoba textů, tedy článků již vystříhaných a nalepených, neumožňuje detailní popis materiálu – nejsou známa čísla stránek ani další údaje, zpřesňující lokaci. V textech se objevují i vpisky a korektury Šourkovou rukou. V současné době jsou zpracovány první dva z deseti svazků, tedy texty z let 1907–1922.

Na základě detailního přečtení a zhodnocení více než šesti set článků je možné zobecnit určitá fakta, charakteristická pro Otakara Šourka jakožto hudebního kritika. Šourek byl nesmlouvavým a přísným recenzentem s vytříbeným jazykem, který od svých čtenářů vyžadoval jistou dávku vzdělání a všeobecného rozhledu. Jeho kritiky jsou typu estetického a historicko-vývojového, reflektují tedy uměleckou a estetickou hodnotu díla a jeho účinku na posluchače. Všimají si také postavení díla v kontextu uměleckého, stylového a společenského vývoje. Frekvence Šourkových příspěvků denním listům byla ohromující: nebylo snad večera, kdy neshlédl koncert či operu, jež pak hodnocením přibližoval čtenářům šesti českojazyčných periodik – Venkov, Samostatnost, Rozvoj, Lidové noviny, Národní listy a Národní obzor.² Pod svým celým jménem publikoval Šourek jen zřídka, většinou používal zkratku O. Š. a výjimečně akronym Šk. (v brněnských Lidových novinách, v nichž referoval o hudebních událostech z Prahy). Během let 1907–1922 přispěl do tisku 615 články. V letech první světové války píše spíše příležitostně (resp. v jeho pozůstalosti se dochovalo pouze velmi malé množství článků), v roce 1919 si však Šourek toto „mlčení“ vynahradil 117 články, tedy v průměru jedním článkem za tři dny. V dalším roce se počet příspěvků ještě zvýšil, a to na 124 článků za rok. Na mušku si bral zvláště dle jeho názoru pokleslou dramaturgii Městského divadla na Královských Vinohradech, především operety, dále pak neprogresivní dramaturgii Národního divadla, finanční a personální situaci České filharmonie či nízkou náročnost pražského hudebního publika. Naopak ve svých textech kladně hodnotil skladatele tzv. české moderny, tedy Vítězslava Nováka, Josefa Suka nebo Josefa Bohuslava Foerster a povzbuzoval mladé autory.

Největší část tištěné pozůstalosti tvoří recenze. Většina z nich má klasickou strukturu: na počátku je krátce představeno dílo, autor či hudební událost, následuje zpravidla nejrozsáhlejší část – rozbor a kritika hrané skladby; konec recenze je věnován jen velmi stručné kritice interpretace samotné. Pouze u notoricky známých děl, jako např. skladeb Beethovenových či Mozartových, je podstatná část věnována kritice interpretace a popis díla prakticky vynechán. Nepoměrně menší část novinových výstřižků tvoří texty věno-

vané jubileu významných osobností či institucí. V takovýchto případech Šourek shrnuje jejich dosavadní hudební působení, jež vzápětí kladně hodnotí. Jen zlomek Šourkovy pozůstalosti vytvářejí recenze nově vydaných skladeb u Hudební matice Umělecké besedy. Zde vždy rozsáhle hodnotí skladby mladých autorů (např. K. B. Jiráka, B. Vomáčky, L. Vycpálka, V. Petrželky ad.), zmiňuje jejich dosavadní tvorbu a vyřkne svůj odhad na budoucí vývoj těchto umělců.

Otakar Šourek byl bezesporu člověkem vzdělaným, s velkým přehledem a znalostmi nejen hudebními. Snil o ideálním veřejném hudebním životě, kde by kritériem nebyla návštěvnost, tržba či osobní zájmy, ale kvalita hudebního projevu, ať už skladatelského nebo interpretačního. Z mnoha Šourkových úvah a narážek také vysvitá jeho názor, že pro zdravý kulturní život je třeba adekvátní vzdělání. Právě v nízké úrovni hudební výchovy viděl zdroj nepříliš vytříbeného vkusu hudebního posluchačstva - „Vlastní Weingartnerova skladba ... byla jen dokladem, jak vynikající tento umělec reproduční, tak úzkostlivě přísný vůči hodnotám cizího díla ... dovede býti ku podivu shovívavý a nekritický k projevům vlastního ducha, má-li vůbec odvahu chlubit se takovýmto výtvozem před cizím obecenstvem u příležitosti ojedinělých zájezdů koncertních. (Ovšem zase toto obecenstvo projevuje pramálo vkusu, vděčí-li se z pozornosti k hosti právě za takovéto dílo nejnadhšenějším potleskem a vynutí-li si dokonce opakování jednotlivých jeho částí.)“³ I když Šourek svými postoji nevybočoval z řad ostatních hudebních recenzentů, nebál se názor vyjádřit leckdy i ostrým jazykem, nikdy však vulgárně či zlomyslně. Přestože tepal nešvary hudební veřejnosti a kulturního života, své texty vždy končil pozitivně a vyjádřením víry v lepší budoucnost.

Otakar Šourek

Fotografie / Photograph, nedatováno / undated
NM-ČMH-MAD, č. př. / Acquisition No. 88/98

²) Šourek dále přispíval např. do časopisů Smetana a Hudební revue, kde působil také jako redaktor, tyto texty však nejsou součástí pozůstalosti.

³) ŠOUREK, Otakar: *Felix Weingartner s Českou Filharmonií*, Venkov 30. 12. 1921.

Otakar Šourek as a Journalist and Music Critic (A Preliminary Report on an Inventory in Progress)

KATEŘINA NOVÁ

Otakar Šourek
Fotografie / Photograph, 1905
NM-ČMH-MAD, č. př. /
Acquisition No. 88/98

Otakar Šourek (1883-1956), musicologist, critic, and writer on music for the broad public, made his name with both professionals and the public at large primarily as the leading expert on the life and work of Antonín Dvořák and the author of numerous publications on those topics. Although his formal education was not in music, he was very erudite and had a broad general range of knowledge. With a degree in engineering, he held several positions working for the government, but he expressed his love for music, inherited from his parents, through his activities in diverse choirs and other musical organizations.¹

Šourek's papers, consisting of correspondence, photographs, music prints, his library, and other printed documents, were acquired by the Antonín Dvořák Museum in two stages as part of the extensive papers of Jarmil Burghauser. In 1998 a portion of these materials, including Šourek's correspondence, archival documents, and newspaper clippings, was donated to the museum by Jarmila Hněvsová. Additional materials from Šourek's papers including above all his library, which after his death had become part of the library of Jarmil Burghauser, were bequeathed to the museum by Burghauser himself in his will of 17 February 1997 and passed into the museum's ownership in 1999. Today the papers of both Šourek and Burghauser are deposited in the Antonín Dvořák Memorial in Nelahozeves under acquisition numbers 88/98 and 1/99.

A substantial portion of these documents, providing important testimony concerning their time, consists of newspaper clippings of Šourek's reviews, essays, and musical analyses. Since April 2010 I have been studying these clippings in the course of cataloguing the Dvořák Museum's entire set of materials from Šourek's estate, with

1) ŠTĚDRŮŇ, Bohumír: 'Otakar Šourek', in *Československý hudební slovník osob a institucí* (Czechoslovak Musical Dictionary of Persons and Institutions), Vol. 2, Státní hudební vydavatelství, Prague 1965, pp. 714-15.

the goal of publishing a printed inventory. In its section devoted to Šourek's activity as a critic, the inventory will give the titles and subtitles of the articles, headings of the columns, places and dates of publication, brief summaries of content, and of course inventory and acquisition numbers. These entries are written in Microsoft Office Excel 2007, which is compatible with other types of software. When work is complete the data will be transferred to a specially-created database system and incorporated into the broader project of cataloguing all the museum's materials from Šourek's estate.

The portion of the materials from Šourek's estate comprising reviews, essays, commentary on musical happenings, and other contributions to periodicals of his time is deposited in ten A4-size binders. The individual articles are arranged chronologically, from 1907 to 1953 inclusive, and the newspaper clippings are pasted to A4-size sheets of paper. The source and date of the given article is typewritten in the margin at the upper left. This physical form of the texts, i.e. articles already clipped and pasted, does not allow a detailed description of the material: page numbers and other data specifying the source more precisely are not known. One also finds annotations and corrections to the texts in Šourek's hand. Catalogued to date are the first two of the ten binders, covering the years 1907-22.

Based on detailed reading and evaluation of more than six hundred articles we can establish certain general traits that are characteristic of Šourek as a music critic. He was an uncompromising and strict reviewer with a refined writing style, who expected a certain measure of education and general knowledge from his readers. His reviews are of the type that deals with aesthetics and historical development, i.e. reflecting on the artistic and aesthetic value of a work and its effect on the listener, while also noting its position in the context of artistic, stylistic, and social development. The frequency of Šourek's contributions to daily newspapers is overwhelming: there was perhaps not a single evening when he did not attend a concert or an opera performance which he then described in his evaluation to readers of six Czech-language periodicals – *Venkov* (The Countryside), *Samostatnost* (Independence), *Rozvoj* (Development), *Lidové noviny* (The People's News), *Národní listy* (National News), and *Národní obzor* (National Horizon).² Only rarely did he publish under his full name; mostly he used the abbreviation 'O. Š.', and exceptionally – in *Lidové noviny* of Brno, where he reported on musical events in Prague – 'Šk'. From 1907 through 1922 he contributed 615 printed articles. During the years of World War I he wrote only occasionally (or at any rate only a very small number of articles are preserved in the materials from his estate), but in 1919 he compensated for this 'silence' with 117 articles, thus averaging one every three days., and from the following year we have even more: 124 articles. He took aim especially at what he considered the poor programming of the Municipal Theatre in the Královské Vinohrady district of Prague, especially of operettas, as well as the unprogressive programming of the National Theatre, the financial and personnel situation of the Czech Philharmonic,

2) Šourek also contributed to such journals as *Smetana* and *Hudební revue* (The Musical Review), where he even served as an editor, but these texts are not part of the materials from his estate.

and the low demands of Prague musical audiences. By contrast he evaluated positively composers of the 'Czech modern' group, for example Vítězslav Novák, Josef Suk, and Josef Bohuslav Foerster, and encouraged composers of the younger generation.

Reviews account for the largest portion of the printed matter in the materials from Šourek's estate. Most of them have the traditional structure. The beginning gives a brief introduction to the work, the composer, and/or the musical event. Then as a rule comes the longest section – an analysis and critique of the work performed. The end of the review is devoted to a very brief assessment of the performance. Only in the case of well-known works such as pieces by Beethoven or Mozart is a substantial portion devoted to evaluation of the performance, with description of the work practically omitted. A much smaller portion of the newspaper clippings consists of articles devoted to major anniversaries or birthdays of important institutions and persons. In such cases Šourek summarizes their musical activities to date, which he then evaluates favourably. Only a small fragment of the materials from his estate consists of reviews of compositions recently published by Hudební matice Umělecké besedy (the Music Fund of the Artists' Society). Here he always gives an extensive evaluation of works by young composers such as K.B. Jiráček, Boleslav Vomáčka, Ladislav Vycpálek, and Vilém Petrželka, mentioning their previous output and estimating their future development.

Otakar Šourek was indisputably well-educated, with a wide range of knowledge pertaining not only to music. He dreamed of an ideal public musical life where the criterion would not be size of audiences, box office receipts, or personal interests, but the quality of musical expression by both composers and performers. Also evident from many of Šourek's reflections and allusions is his opinion that a healthy musical culture requires appropriate education. It was in the low level of music education that he saw the source of the not-very-refined taste of musical audiences:

Weingartner's piece itself [...] was only proof of how this outstanding performing artist, so painstakingly strict towards the values of works by others [...], can be surprisingly tolerant and uncritical concerning expressions of his own spirit, if he has the courage to boast of such a creation at all before a foreign audience on the occasions of rare concert trips. (However, this audience for its part shows very little taste when, out of politeness to the guest, it shows its appreciation for such a work by applauding enthusiastically and even forces repetition of some portions thereof.)³

Šourek did not diverge from the ranks of other music critics in his attitudes. But he was not afraid to express his opinion with a sharp tongue at times, though never in a vulgar fashion or with malicious intent. He criticized the bad habits of the musical public and cultural life, but always ended his articles positively, with an expression of faith in a better future.

3) ŠOUREK, Otakar: 'Felix Weingartner s Českou Filharmonií' ('F.W. with the Czech Philharmonic'), *Venkov* 30 Dec. 1921.

Umělecké kontakty Jana Ludevíta Procházky¹

JANA VOJTĚŠKOVÁ

Ludvík Procházka
Fotografie / Photograph, E. Bieber, Hamburg, 80. léta 19. století / 1880s NM-ČMH-MBS E XVII/24

U příležitosti 20. výročí úmrtí Ludevíta Procházky byl v roce 1908 publikován v časopisu *Hudební revue* rozsáhlý článek s názvem *První apoštol hudby Smetanovy*. Jeho autor Jan Loewenbach² ho věnoval *památce muži, bez něhož by umění Smetanovo sotva bylo dosáhlo tak záhy onoho vítězství, jež se stalo epochou moderní hudby české*.³ Autor zdůraznil Procházkovy zásluhy o rozvoj hudebního života v Praze a jak napovídá název článku, soustředil se hlavně na Procházkův význam při prosazování Smetanovy hudby, která se orientovala na moderní evropské trendy a přitom tvrdě narážela na domácí konzervativní prostředí. Před Loewenbachovým prvním rozsáhlejším zhodnocením vyzdvihl význam Procházkovy osobnosti v nekrologu Otakar Hostinský.⁴ Označil Procházku jako člověka s neobyčejným vzděláním, pronikavým duchem a záčným úsudkem, člověka, který stál dlouhou řadu let v popředí českého hudebního života a neohroženě hájil Smetanův ideál moderní české národní hudby.

V roce 1908 došlo v souvislosti s Procházkou ještě k jiné události: v Berlíně v aukčním domě Stargardt byla vydražena jedna z nejcennějších soukromých hudebních sbírek tehdejšího Rakouska-Uherska – sbírka Friedricha Donebauera. Mezi cennými draženými památkami bylo také album dr. Ludevíta Procházky, které obsahovalo 170 dopisů významných osobností hudebního a uměleckého života. Protože veřejné instituce tehdy neměly potřebnou finanční částku, podstatná část Donebauerovy sbírky přešla do soukromého

1) Tato studie vznikla v rámci grantu Národního muzea s podporou MK na přípravu kritické edice alba dr. Ludevíta Procházky. Děkuji všem, kteří mi pomohli při přípravě edice i této studie – zvláště Davidu R. Beveridgeovi, Janě Fojtíkové, Jarmile Gabrielové, Milanu Pospíšilovi, Vlastě Reittererové a Dagmar Štefancové.

2) Psal se též Löwenbach, viz pozn. 35.

3) LOEWENBACH, Jan: *První apoštol hudby Smetanovy*, in: *Hudební revue*, roč. I, č. 7, 1908, s. 329–355.

4) Dalibor, roč. 10, 1888, č. 33 (s. 262), č. 37 (s. 294–295), č. 38 (s. 303) a č. 39 (s. 310–311). Bez uvedení autora. Nekrolog byl v podstatě převzat ze *Světozoru*, kde je autor uveden.